

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ АПК

Інфраструктура агропродовольчого ринку як у цілому, в країні, так і в Чернігівській області, знаходиться на стадії формування. Цей процес носить тривалий характер і пов'язаний з низкою факторів, а саме: рівнем розвитку продуктивних сил в регіоні, можливістю ресурсного забезпечення, територіальною організацією і спеціалізацією кожного конкретного регіону, рівнем розвитку зовнішніх і внутрішніх зв'язків регіонів.

Існуючу інфраструктуру агропродовольчого ринку не можна назвати сформованою, оскільки виробники продовольчої продукції зазнають чималих труднощів зі збутом і від безвиході спрощують продуктові ланцюжки. В результаті, продовольча продукція виявляється в руках перекупників, між якими існує монопольна змова. Ця обставина призводить до того, що кінцеві споживачі купують продукцію на ринку за завищеними цінами. Існуючі елементи інфраструктури, представлені на агропродовольчому ринку, створюються без будь-якого наукового обґрунтування, що ускладнює процес реалізації виробленої продукції безпосередніми виробниками, знижує рівень задоволення потреб споживачів у продовольстві.

У більшості областей України спостерігається інертний характер створення елементів інфраструктури агропродовольчого ринку. У сучасних умовах у сільськогосподарських товаровиробників зростає потреба в спеціалізованих оптових ринках, споживчих кооперативах. Однак, процес створення цих структур носить запізнілий характер. У результаті відсутності, оптових агропродовольчих ринків, виробники відчують труднощі зі збутом виробленої продовольчої продукції, яка в силу своєї специфіки вимагає реалізації в короткі терміни. Сповільнюється процес оборотності виробленої продукції, у виробників виникає нестача в оборотних коштах, збільшується кількість ланок товароруку, знижується ефективність логістичних процесів, оскільки значна частина виробників продовольства змушені реалізовувати свою продукцію через посередників, які в підсумку багаторазово збільшують ціну не неї. Підприємства споживчої кооперації, певною мірою, також допомагають вирішити проблему збуту продовольчої продукції. Однак, число підприємств споживчої кооперації невелика, оскільки в процесі створення і функціонування виникають труднощі з отриманням кредиту через високі відсотки, збільшення витрат на енергоресурси, транспортування.

Формування окремих об'єктів інфраструктури агропродовольчого ринку здійснюється нерівномірно. Проявляється це в тому, що оптові ринки, великі оптово-роздрібні магазини, інформаційні центри формуються у великих містах. Очевидно, що в даному випадку виграють підприємства-виробники продовольчої продукції, що розташовуються ближче до великих міст і обласних центрів. Підприємства, що розташовуються у віддалених районах, знаходяться в менш вигідному становищі, оскільки витрати на транспортування виробленої продукції набагато вищі. У цьому зв'язку, на наш погляд, необхідно створювати умови для формування споживчих кооперативів, куди господарства з віддалених районів мали змогу збувати свою продукцію. Створення таких підприємств, з одного боку, дозволило б надати інфраструктурі продовольчого ринку більш гнучкий характер, з іншого боку, не вимагає великих витрат.

Процес перетворення створених раніше елементів інфраструктури і формування нових здійснюється повільно. Значна частина підприємств оптово-роздрібною ланки має стару матеріально-технічну базу, що не дозволяє забезпечити належний рівень транспортування і зберігання продовольчої продукції. Створювані об'єкти інфраструктури агропродовольчого ринку у своїй основній масі є малодоступними для виробників продовольчої продукції, оскільки або розміщені у великих містах (торгові біржі, торгові

доми), або пропонують високі ціни на надані послуги (консалтингові служби, рекламні компанії).

Об'єднання окремих підприємств і організацій у спілки та асоціації створює певні переваги для суб'єктів продовольчого ринку. Наприклад, асоціації оптової торгівлі і підприємства оптово-роздрібною торгівлі виступають в якості замовників продовольчої продукції, впливаючи тим самим на розміщення виробництва продовольчої продукції, збільшення обсягу її випуску певного асортименту та якості. Перевага у створенні союзів і асоціацій оптової торгівлі продовольчими товарами полягає також у тому, що ці об'єднання забезпечують більш тісні економічні зв'язки між сферою виробництва продовольчих товарів і сферою їх споживання. Виключаються зайві проміжні ланки між споживачами продовольства і його виробниками, що дозволяє значно знизити ціну на кінцеву продукцію.

Формування об'єктів, інфраструктури агропродовольчого ринку здійснюється в основному без певного наукового обґрунтування, щодо доцільності розташування в певних районах області, потужності чи технологічної спеціалізації того чи іншого об'єкта інфраструктури агропродовольчого ринку. В основному, будівництво об'єктів здійснюється у великих містах і районних центрах. У підсумку значна частина виробників змушена шукати канали реалізації виробленої продукції, які в більшості випадків не приносять вигоди.

У рамках одного регіону виробники продовольчої продукції здійснюють своє виробництво в різних природно-кліматичних умовах, що позначається на собівартості продукції. Найбільшими перевагами володіють виробники, що мають об'єктивно найбільш родючі землі та сприятливі умови, що дозволяє їм здійснювати своє виробництво з найменшими виробничими витратами. Сумарні витрати (з урахуванням витрат на реалізацію) у них виявляються менші порівняно з господарствами, які здійснюють своє виробництво в більш-несприятливих природно-кліматичних умовах.

Ця обставина має також враховуватися при формуванні об'єктів інфраструктури агропродовольчого ринку в рамках областей. При формуванні моделі інфраструктури агропродовольчого ринку в області необхідно враховувати не тільки природно-кліматичні умови, віддаленість від центру, але також економічний профіль районів.

Вітчизняне сільськогосподарське виробництво здійснюється у важких економічних умовах, оскільки більша частина продовольчої продукції виробляється в збиток. Одна з головних причин полягає у високій вартості енергоресурсів, паливно-мастильних матеріалів, мінеральних добрив і низькими закупівельними цінами на вироблену продовольчу продукцію.

На основі проведеного аналізу реальної ситуації в країні були визначені особливості формування інфраструктурного забезпечення агропромислового ринку, а саме:

- інертний характер процесу створення окремих елементів інфраструктури агропродовольчого ринку в порівнянні з потребами в них (оптові агропродовольчі ринки, споживчі кооперативи);
- відсутність системності при формуванні інфраструктури агропродовольчого ринку в рамках регіону;
- об'єднання окремих організацій інфраструктури агропродовольчого ринку в спілки та асоціації (спілки підприємств споживчої кооперації);
- формування організацій інфраструктури агропродовольчого ринку при слабкій орієнтації на безпосередніх виробників продовольчої продукції;
- територіальна диференціація сільськогосподарських виробників, неоднакові природно-кліматичні умови діяльності підприємств у рамках одного регіону, що вимагають певної організації інфраструктури агропродовольчого ринку;
- низький рівень прибутковості сільськогосподарських підприємств в більшій частині областей України.